

Norden förebild för Ny spansk omsorgslag

Spansk omsorg efter nordisk förebild - ny lag skall ge alla grundläggande omsorg. Gerdt Sundström undrar om Sverige möjligen har något att lära av utlandet.

Sedan början av 1990-talet har Spanien gjort stora ansträngningar att bygga ut den offentliga omsorgen, som i olika former når c:a 6 % av de äldre. Det är klart lägre än Sveriges c:a 24 %, men skillnaden är mindre om siffrorna relateras till ensamboende äldre med hjälpbehov. De äldre blir dock fler i Spanien och bor allt oftare ensamma (16 % för tio år sedan, idag 22 %), de spanska familjerna krymper, de äldre vill leva sitt eget liv, kvinnorna går ut på arbetsmarknaden och kan eller vill inte längre bära upp all omsorg (likt argument framfördes när man byggde ut den svenska omsorgen).

Allt detta har föranlett en stor utredning med tydliga åtgärdsförslag och nyligen kom en vitbok (El Pais 21 jan.), en gedigen sak på över 900 sidor. En imponerande prestation på 6 månader av främst experterna på IMSERSO, Spaniens Socialstyrelse (www.imsersomayores.csis.es/documentos/mtas-libroblancodependencia-01.pdf). Det är en guldgruva för den som vill veta mer om spanska äldre och deras omsorg. Här framgår t.ex. (kap. 1, tab. 16) att ungefär lika många män som kvinnor vårdar sin partner, något som också är fallet i Sverige och flera andra länder.

Spanien har nyligen gjort en större kartläggning av de äldres levnadsvillkor och en stor specialstudie av de äldres anhängvårdare, en replikation av en jätteundersökning 1993, med många intressanta data. Undertecknad fick infoga en fråga om önskad balans mellan informell och formell omsorg. Få spanska anhängvårdare vill att staten skall ta över all omsorg, få att den skall ligga helt på anhöriga. Över 80 % vill att ansvaret skall delas mellan familj och stat, vilket är samma mönster som i Sverige och många andra länder, som bl.a. OASIS-projektet visat (Daatland & Herlofson 2003). Så vill man ha det, men så är det inte i dagens Spanien, där bara 7 % av dem som vårdas av anhöriga också har offentlig hjälp (i Sverige över hälften). Detta är ett argument för att sätta den nya reformen, som skall särskilt gynna kvinnorna. Amparo Valcarce, kvinnlig statssekreterare i socialdepartementet, verkar veta vad hon gör.

Den nya ordningen skall handla om alla - inte bara äldre - som har större vårdbehov: 1,1 miljoner personer behöver daglig hjälp, därav är åtta hundra tusen 65 år fyllda. En tiondel bor i institutionsmiljö av något slag. Vitboken föreslår att man bedömer och graderar hjälpbehoven ungefär som i den tyska vårdförsäkringen, men den exakta utformningen skall bestämmas i en politisk debatt. Hittills har offentlig hjälp bara utgått till mindre bemedlade, men nu vill man införa ett allmänt, offentligt system efter nordisk modell avsett för alla. Medelklassen upplever idag att den bestraffas: man får inte offentlig hjälp och har inte råd med den privata.

De som uppfyller kriterierna i den nya lagen skall få tjänster (ej pengar, i motsats till den tyska modellen) av sin kommun och betala efter inkomst, som i Norden. Man beräknar att den nya lagen är fullt genomförd 2012 och då skall kosta motsvarande 78 miljarder kr, d.v.s. ungefär som dagens svenska äldreomsorg. Bedömaren tror att den

kommer att finansieras huvudsakligen skattevägen, men i motsats till i Sverige så skall den ge *rätt* till omsorg; därmed kommer den att likna den tyska vårdförsäkringen. Liknande system finns nu också i Holland, Luxemburg, Österrike och Japan samt övervägs i Frankrike. Skall även Sverige komma dithän? En särskild vårdskatt, som nu föreslås, utan trygghet i försäkringslika kriterier blir kanske ett slag i luften? Har vi kanske något att lära av utlandet? .

För en svensk känns det nästan genant att läsa i vitboken om hur man ser på den nordiska modellen: *Muface*, de spanska offentliganställdas tidskrift, skrev i decembernumret om den nya omsorgslagen och på journalistiskt vis hade man några människoöden inlagda. Maria berättar där om hur hon vårdar sin dementa mor med föga och knappt tilltaget offentligt stöd. Hennes svägerska råkar vara svenska, som hon menar får all den hjälp hon behöver av staten i motsvarande situation...

Gerdt Sundström, Institutet för gerontologi, Hälsohögskolan i Jönköping